LAUSUNTO

Helsinki 31.5.2018

Tulevaisuusvaliokunta

Eduskunta

Viite: Asiantuntijakuuleminen tulevaisuusvaliokunnassa perjantai 1.6.2018 klo 10:00

Asia: K 11/2018 vp Hallituksen vuosikertomus 2017, teema: Hyvinvointitalous

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 225 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 79 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja:
pääsihteeri, Vertti Kiukas, puh. 040 592 4287 vertti.kiukas@soste.fi
pääekonomisti, Jussi Ahokas, puh. 050 308 6870, jussi.ahokas@soste.fi
erityisasiantuntija, Päivi Rouvinen-Wilenius, puh. 040 519 4092 paivi.rouvinen-wilenius@soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Yhteenveto

SOSTEa pyydettiin tarkastelemaan hallituksen vuoden 2017 vuosikertomusta ja siinä esiin nostettuja toimenpiteitä sekä saavutuksia hyvinvointitalouden näkökulmasta. SOSTEn määrittelyn mukaan hyvinvointitalous on yhteiskunnan alue, jossa tuotetaan ja jaetaan hyvinvointia sekä investoidaan hyvinvointiin ja hyvän elämän edellytyksiin. Hyvinvointitalousajattelussa hyvinvointi ymmärretään laaja-alaisesti ja sen nähdään muodostuvan yksilötasolla voimavaroista sekä osallisuudesta. Keskeisiä voimavaroja ovat riittävä terveys, riittävä sosiaalinen hyvinvointi, riittävä toimeentulo, luottamus (itseen ja yhteisöön) sekä kriittinen tietoisuus. Osallisuudella tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta vaikuttaa elinympäristöönsä ja kehittää sitä yhteisönsä täysivaltaisena jäsenenä.

Olemme jakaneet tarkastelun kolmeen hyvinvointitalouteen keskeisesti liittyvään teemaan, jotka ovat hyvinvointi-investoinnit, eriarvoisuus ja mukaan ottaminen sekä osallisuus.

Yhteenvetona hallituksen vuosikertomuksesta 2017 voidaan todeta, että viime vuoden aikana hallitus on edistänyt useita hyvinvointiin ja hyvän elämän edellytyksiin liittyviä hankkeita ja politiikkatoimia, joista monet voidaan tulkita rakenteita muuttaviksi eli strategisiksi hyvinvointi-investoinneiksi. SOSTEssa nähdään, että onnistuessaan ja laajentuessaan nämä investoinnit voivat vahvistaa hyvinvoinnin perustaa Suomessa ja lisätä sekä yhteisöjen tasolla että yksilötasolla hyvän elämän edellytyksiä. Keskeinen ongelma monen hyvinvointi-investoinnin kohdalla on kuitenkin se, että niiden toimeenpanoon, levittämiseen ja vahvistamiseen ei ole varattu riittäviä taloudellisia resursseja. Niin sanotut operatiiviset eli usein toistuvat ja yksilöihin suoraan kohdistuvat hyvinvointi-investoinnit jäävät näin ollen tekemättä, jolloin myös strategisen hyvinvointi-investoinnin positiivinen hyvinvointivaikutus vähenee.

Eriarvoisuuden torjunnan ja ihmisten mukaan ottamisen näkökulmasta monet hallituksen toimenpiteistä ovat olleet ristiriidassa julkilausuttujen politiikkatavoitteiden kanssa. Siitä huolimatta, että hallitus vakuuttaa sitoutuneensa eriarvoisuuden vähentämiseen, esimerkiksi perusturvaan kohdennetut leikkaukset, asiakasmaksujen korotukset sekä lääkekorvausten leikkaukset ovat vaikuttaneet negatiivisesti heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisten arkeen, toimintakykyyn ja sitä kautta hyvinvoinnin sekä hyvän elämän edellytyksiin. SOSTEn edistämän hyvinvointitaloudellisen ja mukaan ottavan yhteiskuntapolitiikan lähtökohtana on se, että muista politiikkatavoitteista riippumatta heikoimmassa asemassa olevien tilanne ei entisestään heikkene.

SOSTE kannustaa hallitusta jatkamaan osallisuuden tukemista kaikilla mahdollisilla tavoilla. Aktiivinen kansalaisyhteiskunta ja autonominen järjestötoiminta ovat tärkeimpiä välineitä osallisuuden vahvistamisessa.

Hyvinvointi-investoinnit

Hyvinvointitaloudessa keskeisessä roolissa ovat hyvinvointi-investoinnit. Hyvinvointi-investointi on resurssien käyttöä tänään siten, että tulevaisuudessa saavutetaan suurempi hyvinvointi ja paremmat hyvän elämän edellytykset. Hyvinvointitaloudessa tämän päivän hyvinvointi on sekä tavoite sinänsä että tulevaisuuden hyvinvointipääomaa, sillä tämänhetkinen hyvinvointi muodostaa perustan tulevaisuuden hyvinvoinnille.

Hyvinvointi-investoinnit voidaan jakaa strategisiin ja operatiivisiin investointeihin. Strategiset investoinnit luovat rakenteita ja voivat olla kooltaan hyvinkin suuria. Operatiiviset investoinnit puolestaan toistuvat päivittäin ja kohdistuvat yleensä yksilöön. Molempia tarvitaan, jotta hyvinvointitalouden ala yhteiskunnassa laajenee, hyvinvoinnin edellytykset paranevat ja kaikkien ihmisten hyvinvoinnista tulee todennäköisempää.

Hallituksen vuoden 2017 toimintakertomuksessa esitetään monia hyvinvointi-investointeja, jotka ovat pääsääntöisesti luonteeltaan strategisia. Toisin sanoen hallitus on pyrkinyt muuttamaan hyvinvointivaltion rakenteita siten, että se pystyisi paremmin vastaamaan ihmisten hyvinvointiin liittyviin tarpeisiin ja luomaan siten edellytyksiä tulevaisuuden hyvinvoinnille. Sen sijaan operatiivisiin investointeihin eli käytännössä olemassa olevien palveluiden, toimintamallien ja etuuksien resursointiin hallitus ei ole osoittanut merkittäviä panostuksia. Päinvastoin saavuttaakseen asettamansa julkisen talouden sopeuttamistavoitteet hallitus on joutunut leikkaamaan monista hyvinvoinnin edellytyksiä luovien toimintojen resursseista.

Työllisyyden vahvistamiseksi on toimeenpantu erilaisia työvoimapalvelukokeiluita, edistetty kohdennetulla hankkeella työperäistä maahanmuuttoa sekä käynnistetty vaikuttavuusinvestointihanke maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttamiseksi. Asuntopolitiikassa on maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksien kautta mitä ilmeisemmin onnistuttu lisäämään asuntotuotantoa ja siten helpotettu paikoin asuntopulaksi ajautunutta asuntomarkkinatilannetta kasvukeskuksissa. Digitalisaation edistämiseksi on niin ikään tehty erilaisia panostuksia, joiden toivotaan heijastuvan myös hyvinvoinnin edellytyksiin. Kaiken kaikkiaan hallituksen toteuttamien hyvinvointi-investointien valikoimaa voidaan pitää varsin laajana.

Osaamisen ja koulutuksen alueella tärkeimpiä strategisia hyvinvointi-investointeja ovat olleet uudet peruskoulun opetussuunnitelmat, Liikkuva koulu -toiminta, pääsykoejärjestelmän kehittäminen sekä ammatillisen koulutuksen reformi. Näistä ammattikoulutuksen reformi on hyvä esimerkki tilanteesta, jossa strategista investointia eli uutta toimintalainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmää ei ole tuettu operatiivisilla investoinneilla, vaan ammatillisesta koulutuksesta on tehty 190 miljoonan euron säästö. Tämä on tarkoittanut sitä, että koulutuksen järjestäjät ovat joutuneet alentamaan opiskelijakohtaisia kustannuksia, mikä on vaikuttanut

todennäköisesti opetuksen laajuuteen ja laatuun sekä oppilaitosten kykyyn antaa opiskelijoille yksilöllistä tukea.

Kun hallitus on asettanut puolivälitarkastelussaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien (NEET) nuorten määrän vähentämisen yhdeksi painopisteeksi, näyttäytyy ammattikoulutuksesta säästäminen ristiriitaisena toimenpiteenä. Monen nuoren osalta nimittäin putoaminen tapahtuu juuri toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta. On vaikea nähdä, että ammattikoulutuksen resurssien väheneminen voisi luoda edellytyksiä sille, että jatkossa voitaisiin aikaisempaa paremmin tukea niitä opiskelijoita, joilla keskeyttämisen todennäköisyys on suuri – näin siitäkin huolimatta, että koulutuksen rakenteita on uudistettu.

NEET-nuorten tilannetta parantavana operatiivisena investointina hallitus mainitsee Ohjaamo-toiminnan vakiinnuttamisen. Kyseessä on 5 miljoonan euron kokonaisuus, joka on murto-osa ammatilliseen koulutukseen kohdennetusta leikkauksesta, mutta jota käytetään kohdennetusti juuri heikossa asemassa olevan ihmisryhmän tukemiseen. Tämä on esimerkki siitä, että ennaltaehkäisevästä toiminnasta (ammatillinen koulutus ja yksilön tukeminen koulutuksessa) yhteiskunnallisia panoksia siirretään korjaaviin toimenpiteisiin (Ohjaamot). Hyvinvointitalousajattelussa yleensä ajatellaan, että painopisteen siirtäminen ehkäiseviin ja ennakoiviin toimenpiteisiin tuottaa pitkällä tähtäimellä sekä kustannusten että hyvinvoinnin kannalta paremman lopputuloksen.

Suoremmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvät hallituksen toimenpiteet, jotka voidaan tulkita hyvinvointi-investointeina, ovat pääsääntöisesti kärkihankkeita tai niihin liittyviä osa-hankkeita. Monessa hankkeessa tavoitteena on juurruttaa toimivaksi havaittuja toimintamalleja ja käytäntöjä sekä hyödyntää niitä uusilla alueilla sekä uusien ammattiryhmien käytössä. Toistaiseksi on mahdotonta arvioida sitä, onko näillä hankkeilla (jotka on pääsääntöisesti järjestetty kunta- ja maakuntatasolla) saavutettu palveluiden rakenteissa pysyviä muutoksia, jotka pitkällä aikavälillä näyttäytyvät suurempana hyvinvointina eri asiakasryhmissä ja johtavat palveluiden tuotannossa suurempaan tehokkuuteen.

Näidenkin strategisten hyvinvointi-investointien kannalta on tärkeää, että myös niiden operationalisointiin panostetaan ja pidetään huolta siitä, että niiden toteuttamiseen on nyt ja jatkossa riittävät resurssit. Esimerkiksi hallituksen toimintakertomuksessa mainittu lastensuojelun uudistaminen tiimiperusteiseksi ja monitoimijaiseksi ns. systeemisen lastensuojelun toimintamallin mukaisesti edellyttää sitä, että työntekijöiden asiakasmäärät pidetään riittävän pieninä[1].

[1] THL (2018) Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuormitus ei kevene ilman lisäresurssia https://blogi.thl.fi/lastensuojelun-sosiaalityontekijoiden-kuormitus-ei-kevene-ilman-lisaresurssia/ (Noudettu: 28.5.2018).

Sama logiikka pätee myös ikääntyneiden ihmisten palveluihin, mielenterveystyöhön, osallisuutta lisäävään sosiaalityöhön, palvelusetelien käyttöön sekä sähköisten sote-palveluiden kehittämiseen liittyviin kokeiluihin ja hankkeisiin. Kun esimerkiksi kokeiluissa löydetään toimivia ratkaisuja, voi niiden laaja käyttöönotto vaatia miljardiluokan investointia, mikä voi taas tarkoittaa tiukan julkisen taloudenpidon olosuhteissa sitä, ettei hyvinvointi-investointia lopulta laajassa mittakaavassa lainkaan tehdä. Voi myös käydä niin, että investointi tehdään pienemmillä resursseilla, jolloin toimintamallin käytännön hyötyjä ei puutteellisen toteutuksen vuoksi saavuteta ja investointi jää näennäiseksi.

Esimerkiksi kun ikääntyneiden palveluissa panostetaan vahvasti kotihoidon lisäämiseen, muun muassa teknologiaa hyödyntämällä, on huomioitava, ettei tämä ole välttämättä kaikilta osin hyvinvointia lisäävä ratkaisu. Haasteet liittyvät ikääntyneiden terveydentilaan ja toimintakykyyn, koti- ja ruokapalveluiden resursseihin sekä ikääntyneiden omien turvaverkostojen vahvuuteen. Jos näitä tekijöitä ei aidosti huomioida kotihoidon määrää lisättäessä, voi seurata monenlaisia hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavia tilanteita. Tällaista palvelujen painopisteen muutosta toteutettaessa on syytä huomioida myös ikääntyneiden ihmisten turvattomuuteen liittyvät kokemukset ja pelot.

Hyvä esimerkki hallitukselta puolitiehen jäävästä hyvinvointi-investoinnista on perustulokokeilu, jonka tavoitteena oli kokeilla ja arvioida perusturvamallia, joka olisi nykyistä yksinkertaisempi ja vähentäisi sosiaaliturvaan liittyvää byrokratiaa. Tämä tavoitteet ovat hyvinvoinnin näkökulmasta tärkeitä ja kannatettavia. Kuitenkin kokeiltava perustulomalli laadittiin sellaiseksi, ettei sitä ole mahdollista toteuttaa yhteiskunnan tasolla. Kokeilua ei myöskään aiota jatkaa eikä laajentaa[2]. Pahimmassa tapauksessa kokeilu voi näin ollen haudata kokonaan ajatuksen perustulosta ja samalla viedä mukanaan elementtejä, jotka olisivat tarpeellisia sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisessa.

Suurin hallituksen myös vuonna 2017 valmistelemista hyvinvointi-investoinneista on kuitenkin sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus, jonka lainsäädännön valmistelua on jatkettu. Toimintakertomuksessa ei arvioida lainsäädäntövalmistelun tilannetta eikä sitä, miten nykyisten lakiesitysten pohjalta sote-palveluiden toimeenpano tulevaisuudessa tapahtuu. SOSTE on omissa lausunnoissaan muistuttanut toistuvasti, että sote-uudistuksen lähtökohtana se, että sen kautta varmistetaan riittävät, vaikuttavat ja ihmislähtöiset palvelut kaikille suomalaisille. Uudistuksen tulee siis parantaa palveluiden saatavuutta, vähentää terveys- ja hyvinvointieroja sekä vahvistaa kansalaisten terveyttä sekä hyvinvointia. Mikäli lainsäädäntö ja toimeenpano viedään maaliin näitä tavoitteita vaalien, on perusteltua uskoa, että sote-uudistuksesta tulee onnistunut strateginen hyvinvointi-investointi. Jos muut tavoitteet, kuten palveluiden markkinaistaminen tai

[2] Kela (2018) Kansainvälisessä mediassa virheellistä tietoa perustulokokeilun päättymisestä http://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/kansainvalisessa-mediassa-virheellista-tietoa-perustulokokeilun-paattymisesta (Noudettu: 28.5.2018).

julkisen talouden säästöt korostuvat liikaa yli hyvinvointitavoitteiden, on vaarana, että sote-uudistuksesta tulee hyvinvointitalouden näkökulmasta arvioituna virheinvestointi.

Hallitus on antanut vuonna 2017 eduskunnalle selonteon kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030 toimeenpanosta. Ohjelmassa on monia hyviä ja kannatettavia tavoitteita, joiden saavuttaminen on edellytys myös hyvinvointitalouden perustan vahvistumiselle tulevaisuudessa. Toistaiseksi toimenpiteet kestävän kehityksen turvaamiseksi ovat kuitenkin monilta osin vasta ajatusten ja asiakirjoihin kirjattujen ohjelmien tasolla. Koska ilmastonmuutos ja ympäristöongelmat vaativat merkittäviä tekoja jo tänään, myös Suomessa on ryhdyttävä rohkeampiin ja eteenpäin katsoviin investointeihin kestävän talouden ja yhteiskunnan rakentamiseksi.

Eriarvoisuus ja mukaan ottaminen

SOSTEn määrittelemä hyvinvointitalouden visio on ”yhdessä tehty hyvä elämä kaikille”. Hyvinvointitaloudessa on siis tärkeää se, että hyvinvointi ja hyvän elämän edellytykset jakautuvat kaikille ihmisille tasaisesti ja että kaikki ovat mukana tekemässä yhteistä hyvinvointia. Yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että tavoitteena tulisi olla aina yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa olevan tilanteen parantaminen ja yksilöllisten sekä yhteisöllisten edellytysten luominen siten, että ketään ei jätetä syrjään hyvinvoinnista.

Vaikka hallitus on esittänyt huolensa eriarvoisuuden kasvusta ja pääministerin toimesta asetettiin vuoden 2017 alussa professori Juho Saaren johtama työryhmä etsimään konkreettisia toimenpiteitä eriarvoisuuskehityksen pysäyttämiseksi, monet hallituksen toimenpiteet ovat vieneet eriarvoisuuskehitystä toiseen suuntaan. Keskeisimpiä tällaisia toimenpiteitä ovat perusturvaan tehdyt heikennykset, kuten indeksijäädytykset sekä aktiivimalli, jonka seurauksena noin 50 prosenttia työttömyyden perusturvaa saaneista kohtaa etuuden tason leikkauksen. Myös asiakasmaksujen korotukset ja eri terveydenhuoltoon liittyvien korvauksien alentamiset ovat vaikeuttaneet yhteiskunnassa heikossa asemassa olevien toimeentuloa hallituskauden aikana.

SOSTEn laskelmien perusteella perusturvan leikkaukset ovat osuneet viime vuosina ja osuvat tulevina vuosina ennen kaikkea työttömiin, lapsiperheisiin sekä opiskelijoihin. Perusturvan leikkausten seurauksena yhä useampi uhkaa syrjäytyä työmarkkinoilta, kun pienentyneet tulot pakottavat käyttämään viimesijaista etuutta eli toimeentulotukea, joka on perusturvaa byrokraattisempi ja siten myös työntekoa rajoittavampi etuus. Lisäksi perusturvan leikkaaminen voi ainakin hetkellisesti heikentää monen toimeentuloa ja tehdä arjesta entistä epävarmempaa. Tämä heijastuu sekä ihmisten toimintakykyyn että luottamukseen, jotka puolestaan heijastuvat hyvinvointiin ja hyvän elämän edellytyksiin.

Hallituksen eriarvoisuuteen vaikuttavien toimenpiteiden epäsymmetrisyyttä kuvaa hyvin myös se, että vaikka perusturvan leikkausten vaikutus julkiseen talouteen on positiivinen, Juho Saaren työryhmälle annettiin tehtäväksi etsiä budjettineutraaleja ratkaisuja. Voitaisiin myös ajatella niin, että pitkällä aikavälillä positiivisia vaikutuksia myös julkiseen talouteen tuottavat toimenpiteet voisivat aluksi lisätä julkisia menoja tai vähentää julkisia tuloja, mutta rakenteiden muuttuessa vähitellen niiden tarve vähenisi ja samalla vähenisi julkisten panostusten tarve. Tällaisista kehityskuluista on toki olemassa esimerkkejä, mutta todistustaakka julkisten menojen lisäämisessä on usein valitettavan suuri.

Mukaan ottamisen näkökulmasta olisi ollut toivottavaa, että hallituksen toimintakertomuksessa olisi kiinnitetty enemmän huomiota osatyökykyisten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien tukemiseen. Tämä ihmisryhmä on tulevaisuudessa merkittävä työvoimapotentiaali, kunhan palvelut, ihmisille tarjolla oleva tuki ja työelämän asenteet saadaan aidosti tukemaan heidän työllistymistään. OTE-kärkihankkeessa on vuoden 2017 aikana pyritty muodostamaan laajaa yhteistyörintamaa osatyökykyisten työllistämisen edistämisen taakse. Kun tahtotila on selvästi olemassa, tarvitaan seuraavina vuosina myös konkreettisia hyvinvointi-investointeja, joilla osatyökykyisten asema työelämässä vahvistuu. Tämä ihmisryhmä jää usein huomioimatta työmarkkinoiden tilaa ja tulevaisuuden mahdollisuuksia tarkasteltaessa. Kuvaavasti myös hallituksen toimintakertomuksessa tähän kohderyhmään suunnatut panostukset ovat jääneet raportoimatta.

Osallisuus

Hyvinvointitaloudessa osallisuus ymmärretään voimavarojen rinnalla keskeisenä hyvinvoinnin tekijänä. Osallisuudella tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta vaikuttaa elinympäristöönsä ja kehittää sitä yhteisönsä täysivaltaisena jäsenenä. Tärkeä väline osallisuuden kanavointiin ja vahvistamiseen on aktiivinen kansalaisyhteiskunta ja monipuolinen järjestötoiminta. Siksi järjestöjen toimintaedellytyksiin ja kansalaisyhteiskuntaan panostaminen on perusteltu hyvinvointi-investointi.

Järjestöihin kuuluminen ja toiminta kansalaisyhteiskunnassa lisää osallisuutta jo sinällään. Kun esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnassa osallisuuden synnyttäminen ja lisääminen tietyssä yhteisössä on usein keskeinen tavoite, etenee osallisuus järjestöissä monella rintamalla. Kun järjestöt osallistuvat myös julkisen sektorin hallinnoimiin hankkeisiin kumppanina, ihmisten mahdollisuudet tulla kuulluksi ja vaikuttaa myös julkisen vallan toiminnassa paranevat. Onkin hienoa, että järjestöt ovat olleet tiiviisti mukana hallituksen kärkihankkeissa ja järjestöjen sekä niiden jäsenten osaamista ja näkemyksiä on hyödynnetty hankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Myös sote-uudistuksen valmistelussa järjestöt ovat olleet kiitettävästi mukana. Tällä tavalla osallisuuden vahvistaminen konkreettisesti tapahtuu.

Sen sijaan hallituksen toimintakertomuksessa esitetty näkemys siitä, että uusien avustuskäytäntöjen myötä järjestöjen toiminta on helpottunut, ei sellaisenaan pidä paikkaansa. Erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön alaisessa avustustoiminnassa on lisätty järjestöjen toiminnan ohjausta ja avustuksiin liittyy nykyään enemmän normeja ja rajoituksia kuin aiemmin. Lisääntyneen joustavuuden sijaan järjestöjen autonomia on monin paikoin vähentynyt uusien avustusjärjestelmän käytäntöjen myötä. Ohjauksen ja valvonnan esittämät vaatimukset ovat nousseet monissa järjestöissä kohtuuttoman suuriksi suhteessa järjestöjen henkilöstöresurssien ja muiden resurssien tarkoituksenmukaiseen käyttöön.

Jatkossa tärkeä strateginen hyvinvointi-investointi osallisuuteen olisi järjestöjen autonomian lisääminen kehittämällä avustusjärjestelmää niin, että seurannan ja toiminnan välille löytyy sopiva tasapaino ja järjestöjen mahdollisuudet kehittää ja suunnata toimintaansa autonomisesti paranevat. SOSTE toivoo, että avustusjärjestelmän kehittämisen toinen vaihe käynnistettäisiin mahdollisimman nopeasti.